

Facultatea de Litere din Cluj
Phantasma – Centrul de Cercetare a Imaginarului

Povestații porto-franco & Salmarinii
(Tabăra de scriere creatoare de la Sulina)

JURNALE

Ruxandra Cesereanu

Nous sommes embarqués
(Jurnal de bord, Sulina, 20-25 iulie 2015)

Trenurile dezastruoase din Nordul spre Sudul României au, totuși, darul că sunt pline de viață și de insectare umane. Am nimerit într-un compartiment cu un povestaș nativ (zugrav

în Franța), cu soție și copil, dar care mai avea în suita-i improvizată alte trei fete din Nord, plus eu, doamna de la cucurigu, la cușetă. Am auzit de la acest limbic cu șarm primitiv cel puțin două teorii: aceea a trenului vieții, cu pacienți-călători, și aceea a călătorilor ca baloți. Pacienții vrând-nevrând socializează din pricina spațiului limitat, iar baloții circulă neîntrebați, înghesuiți și tasați, fiindcă sunt neînsuflețiți.

Cât despre noi, povestații porto-franco, în drum spre Sulina, numai neînsuflețiți nu se poate spune că suntem, chiar dacă drumul e anevoios. La Babadag o recuperăm pe Simona Popescu, oaspete special al atelierului de scriere creatoare de la Sulina. Suntem zece în total, *deux dammes* și opt juni (și june). Trenuri schimbate, microbuze, jocuri de noroc la tonomat într-o cafenea medgidineză, vaporul, stuful deltei, scalda într-o mare aproape dulce, bucuria să ne jucăm, supele la plic din prima seară, vișinata nocturnă, humus, clătitele cu dulceață de fragi (borcanul a fost adus în mod special de la Cluj) și poveștile preliminare.

Cât despre drumul pe Dunăre, scaunele nu ni s-au potrivit, am stat trântiți pe jos lângă cabina căpitanului sau pe platforma principală, privind peste parapet apa, povestind, întrebând. Pescarii erau ca furnicile roșii; urmau la rând case părăsite, grajduri vraieste, pământuri întelenite. La Sulina, gazda noastră are grădini mici ale Semiramidei și un balansoar. Beau multă cafea lângă crinii portocalii și pătați, cu pistil maroniu de scorpion. Îl citesc pe sărite pe Andrej Stasiuk, *Călătorie spre Babadag*, o carte care mi se potrivește ca o mânășă, luată cu împrumut de la Simona. Debarcadere pustii, pitice, și vase de marfă, ascuțite, dar ca niște rechini blazați. Stasiuk vede în Delta românească un Styx adaptat, un transportor al sufletelor. Iadul de aici e unul static, molcom, bătrânesc și abandonat. Nu e defel un iad înfricoșător, ci unul al părăsirii lumii. Parâmele unui neant anacronic, cred eu.

Pe punte, la un moment dat, o bunică cu un singur dinte, localnică din Sulina (cu nepotul ei curios foc), ne-a povestit cum bunicul, bărbatul ei, în tinerețea sa, s-a trezit călare pe un somn uriaș. Peștele acela era ca o platformă neagră, lucioasă, smolită, dedesubtul omului. Bărbatul a știut că nu trebuie să se sperie și mai ales nu trebuie să se foiască. Nu trebuie să se zbată defel. Și nezbătându-se, a scăpat nevătămat, fiindcă platforma lucioasă, neagră, de sub el, l-a lăsat să trăiască, nu l-a sfârtecat. Mi l-am închipuit pe somnul acela uriaș vorbind, mormăind, ironizând biata carne omenească a bărbatului de deasupra lui, pe care l-a lăsat liber, să mai trăiască o vreme. Mi l-am închipuit zemiește pe peștele acela negru și uriaș, cu mustăți de motan înfoiat.

§

A doua zi, o dimineață încetinită în noul nostru loc de scris. Doar câțiva dintre omuleți au citit romanul *Europolis* de Jean Bart. Junii par să fie nedezmeciți și oarecum zăluzi. O

pornim spre vechiul far, e un turn de fildeș, de sus se vede toată Sulina, o maioneză uscată, tăbăcită. Tătăroaica de la muzeul farului ne povestește mai ales despre instrumentele de navigație. Farul seamănă cu o cochilie înălțată de melc, îți vine să o spargi pe îndelete ca să locuiești acolo. Lumea e atrasă aici ca muștele la miere. Timpul aproximativ s-a oprit, zice japonezul Yoshiro. Ceea ce simt eu - o memorie melancolică de reîmpământenire a prezentului. Nu trecutul aromat și nici prezentul deteriorat, ci altceva, mai aproape de prezent, dar altfel, un corp înmuiat din caverne sau dâre de umbră.

Apoi o pornim spre cimitirul maritim, ținta noastră fixă încă de la Cluj: ne ghidăm după sectoarele etnice (cimitirul evreiesc, musulman, lipovean, românesc și tot așa și, lângă mica biserică, aflăm locul englezilor pe care îi căutăm cu asupra de măsură). Cum ziceam, Simona-căluț-de-mare este cu noi, fremătătoare, curioasă, ludică. Se cuvine, de fapt, să îi prezint pe toți eventualii povestași: Călina Cogitatoarea, Iulia Mirabila, Andra Exactitudinea, Alin Întrebăciosul, Tudor Taciturnul Seren, Szonja Transgresiva, Cristina Ochi Râzători, Yoshiro Vrea Să Știe Tot. Fiecare din ei trebuie să își aleagă de la cimitir un marinar britanic (mort prin înec ori de holeră sau de altceva) și să-i scrie povestea, să o inventeze, dar pe partitura dinainte de îmbarcarea spre Sulina, chiar dacă în plan secund trebuie să existe, în povestire, și Sulina de odinioară, precum și cea de acum. E nevoie de imaginație, narațiune, atmosferă, plus vorbe de duh. Junii povestași par să fie inhibați, așa încât mă chestionez cu neliniște dacă poveștile chiar vor ieși afară din ei!

Am fi rătăcit în neștire prin cimitirul maritim, dacă nu l-am fi întâlnit pe Lavrulaur (îl cheamă altfel, desigur, dar eu vreau ca el să devină un personaj bizar de ficțiune) care e Aghiuță în carne și oase. Sfătoșenia lui mucalită, teritorializarea informațiilor, istoriile locului (pe felii), limba pipărată (ori chiar presărată cu boia, subcutanat), șăgălnicia, aerul hâtru constant, plus o erudiție arborescentă legată de zona Deltei. Aghiuță al nostru cu împrumut povestește detalii, snoave, poante, are întorsături de frază. Stalkerul cel diurn de cimitir devine nocturn când ne poartă pe faleză, printre clădiri ponosite sau, dimpotrivă, recalibrate pentru timpurile de-acum. Întotdeauna când întâlnesc un astfel de stalker mă simt ca o fetiță în copilărie și mă pregătesc să ascult despre tot felul, până urechile mi se umplu cu funigei.

§

Povești de lemn albastru cu floarea soarelui pufoasă, struguri necopti ca de plastic, hornuri stafielnice, mansarde dezlânate, case năpădite de frunziș jungloid, biserici cu turlă de lemn și icoane pe sticlă încastrate, hoteluri făcute din dulapuri zidite în pereți, plus lumea nouă de acum. Într-un fel, aici, mărunțișurile sunt cele care primesc întâietate. O bucată de pește, apa de băut, floarea soarelui, gogoșile, un arbore cocârjat de corcodușe răscoapte, o

fereastră tapetată cu ziare. Obiectele se însuflețesc și ne însuflețesc, devin umane. Nimic nu mai rămâne mort, chiar dacă ar putea rămâne mortificat o vreme. Mărunțișurile devin viața însăși. Mărunțișurile și cablurile. Căci aici cablurile devin chiar legături de reîmpământenire, neuronale, prin simplitate și interconectare.

Într-o dimineață, a treia zi, cred, cu Tudor și Yoshiro pe cheul Sulinei, luând la rând clădirile vechi, strecurând cumva chiar prin epiderma noastră părăsirea lor, starea de orfanitate generală care pe mine mă atinge întotdeauna printr-o scară interioară. Căci acolo unde există orfanitate spațio-temporală e locul potrivit să ajung și eu. Într-o dimineață, deci, a treia. Dar înainte de asta au mai fost alte lucruri. În prima seară stătuserăm cu toții în mare, într-o comuniune de pitici voioși. Apoi, o zi mai târziu, adăstând în mare cu Călina, apa ne făcuse să vorbim despre prietenie și adversități. Mă întreb, de fapt, dacă aici, în vara aceasta la capăt de lume nu croim cumva defileuri în noi, ca să le încrustăm în ziduri vechi și case bătrânești și în grădini care ne apără de soarele aprig. Defileuri de tranziție.

Simona ne-a solicitat să ne croim blazoane, să interferăm, să ne constrângem prietenește, să facem diguri sparte în noi și să scriem. Provocarea ei e altfel decât a mea, dar tot spre niște defileuri ne hărnicim. Iar vara ne îngăduie să fim înăuntrul ei, să încăpem cu toții în cuibul acesta umed-uscat în care carnea de pește e un soi de pâine aburită.

Mă gândesc deja cum va fi să îmi amintesc de această vară ca despre un anotimp într-o Matrioșcă. O fiesta tăcută a memorie, nu-i așa?! Am luat-o înaintea scurgerii timpului și am pus proptele, am fixat picioaroange și balustrade. Am făcut o tâmplărie aparte. Iar semiobscuritatea pe care am zidit-o în vară și în soare a fost de partea cuvintelor mele și a paginilor din acest carnet pe care niciodată nu s-au așezat libelule.

E un fel de trufie să o poți lua înaintea timpului și să pui granițe dinainte ca timpul să se fi scurs, știind că îl controlezi dinainte ca el să se sfârșească. Așa și cu vara aceasta.

Am băut aici cafele cât pentru o săptămână instant și m-am legănat în balansoar ca o matroană a memoriei secționată. Dar, oare, această destul de precisă lecție de anatomie a mea va scoate la iveală până la urmă inima acestei călătorii?! Dacă inimă este și nu vreun alt organ, un ficat sau plămân. De bună seamă, aș vrea să fie o inimă matură și portocalie, coaptă, iar nu una roșie și crudă.

§

Maria Neranzi, de optzeci de ani, vecină cu noi la Sulina, mi-a dat o broșură cu niște cântece lipovenești și grecești ale locului pe care ea însăși le-a cântat (mai degrabă îngânat).

Majoritatea versurilor sunt patetice și, totuși, există un farmec desuet în câteva partituri, așa încât, iată, fac aici un prozopoem din fragmente disparate care sună ca un descântec de dragoste: *Lipovenii noștri încep un cântec, inima îmi bate și sufletul îmi arde, degeaba Kazaka, tânără nevestă, dimineața și seara la nord te uiți, of, da, tu, Kalinuska, da, Kalinuska, of, da, tu nu sta pe muntele abrupt, de-ar fi marea, de-ar fi marea cu vin și munții din chiftele, iar bărcile pahare cu vin, să bea cheflii din ele, inima mea, averea unui biet marinar, când o să albească, când o să albească corbul, și-o să se înnegrească, și-o să se înnegrească pescărușul.*

§

Povestea pe care le-am dat-o la scris celor pe care i-am poftit să devină povestași e greu de izbutit, o încercare în toată regulă. Drept care nu e de mirare că există neclarități, nelimepeziri, ezitări, temeri, inhibiții. Laboratorul așa ceva și presupune: nimeni nu se naște povestaș neapărat. Ci află pe parcurs dacă poate fi povestaș și dacă i se potrivește acest lucru. Eu însămi am muncit mult pentru povestășia mea de acum, așa încât știu ce înseamnă laboratorul. Când am publicat *Nebulon*, cartea povestășească din 2005, am pus acolo, ca semințele, câteva texte care chiar despre lucrul acesta vorbesc, despre cum te naști ori deprinzi să fii povestaș și să scoți la iveală, fie cu forcepsul, fie natural, poveștile din burta ta (sau din cap, inimă, torace). În două din textele nebulonice, *Haritina* și *Douăsprezece cămile și trei vulpi* exact acest lucru am făcut, am scris despre laboratorul narativ dinăuntru și dinafara mea și despre cum s-a ivit el. Uneori pantoful mi-a fost strâmt sau larg, alteori, corsetul, iar alteori pieptănătura mea era prea linsă ori prea buclată. Așa e și aici la Sulina, un laborator cap-coadă. Suntem niște ur-povestași.

§

Mă întorc însă la ceasurile topice ale Sulinei. Niciodată nu voi face chirurgie plastică asupra unui oraș, oricât de mic și uitat ar fi el. Oricât de părăsit. Și, poate, nici metonimii nu ar trebui să fac. Nu vreau șarlatanii cu niciun spațiu anume, căci aș pierde legătura cu orice fel de pământ real care are norocul să fie în același timp și ireal, măcar într-o pagină de carnet. Sunt o nomadă și caut spații bastarde. Aceste spații relativ uitate de lume sunt cele care consacră ceva în mine (acolo, în cutia toracică, unde e locul cel mai ascuns pentru suflu): o stare, o predispoziție, o tânjire.

§

Călătoria în Deltă, pe un canal îngust, s-a dovedit a fi un circuit neuronal al memoriei. Nu floarea lotușilor a fost cea care m-a făcut să fantalez și să prind în cerc lumea, ci tulpinile și rădăcinile. Prelungirile plantelor pe sub apă și rețeaua lor au însemnat pentru mine chiar o

structură cristalină a memoriei. Ca și cum aş putea conține dinainte vara de acum, înainte ca ea să se încheie și ca timpul să fi trecut definitiv. În tulpinile vălurind ale lotușilor se găseau atâtea vieți concentrate. Era aici fibra de sticlă a timpului și a trecerii dintotdeauna.

Negruțele, adică broaștele țestoase pitice și întunecate care au trecut pe marginea canaletto-ului, ne-au purtat un noroc oarecare. Pădurea Letea mi-am închipuit-o pe săniile de nisip, așa cum iarna, în Sulina de odinioară, vapoarele erau trase de cai, cu ajutorul săniilor ori pe schiuri. Caii din pădurea Letea nu sunt sălbatici, ci homeless, adică fugiți de acasă, fie fiindcă stăpânii le-au pierit, fie fiindcă au devenit niște cai ai nimănui. Numărul lor crește, iar șacalii din Letea se hrănesc mai ales cu leșuri de ocazie, provenite chiar din lumea cailor homeless.

Mi-a plăcut nisipul gras de la dune. Precum și foișoarele de supraveghere ale țarcurilor de vite care seamănă cu niște morminte înălțate de indieni, lăsați să putrezească în aer liber. Lângă un astfel de țarc se afla un bătrânel care zăngănea într-o farfurie de tablă, întâmpinându-ne cu voioșie. Satul Cardon (un nume de poveste, dar nimic mai mult). Prăfărie, scoruși, ciulini, salcâmi abrutizați de pulbere, o hardughie pe roți ca un autobuz sudamerican de la jumătatea secolului XX, de parcă Malcolm Lowry ar fi fost cu noi în ipostază de *ghost-companion* (l-am și invocat de fapt când am revenit în satul Cardon, după zguduiturile produse de rabla improvizată care ne-a purtat în pădurea Letea, păcălindu-l pe ghidul nostru cam prostovan). I-am invocat pe Lowry și pe Andrei Codrescu, întrucât acesta din urmă chiar și-ar fi dorit să fie aici cu noi. Mi-a scris lucrul acesta înainte să plec, i se făcuse poftă de Dunăre și de Sulina. Mi l-am și închipuit pe Andrei, în rablă, smotocit de zguduituri, dar ca un colonist vajnic al poveștilor.

Aici, la dunele din pădurea Letea, mi-am găsit legenda locului despre care să scriu: sub dune se zvonește că se găsește o corabie veche pe care e scrijelit numele lui (H)omer. M-am gândit chicotind la această rablă a lui Omer!

Pe marginea drumului, flori de câmp: coada șopârliței, movulița de cardon, albinea de deltă (râd acum, fiindcă sunt niște flori inventate, de fapt, dar pe care noi am hotărât, zguduți de hardughia în care călătoream, să le vindem cititorilor ca fiind reale!). Ne-ar fi bine în gușa unui pelican, am încăpea toți poveștii și ne-am odihni puțin după atâta praf.

§

Citesc pe sărite un roman istoric despre Tulcea, care aproape mă seduce, întrucât are toate ingredientele pentru o vacanță: atmosferă, intrigă, amor, infraționi, speculații, filosofarlâk. Titlul e nesărat (*Pierdut în Tulcea. Misterele Dunării*), dar autorul (Nicolae C.

Ariton) are un condei stimulat de dispoziția lui fățișă pentru a povesti pe îndelete și cu picanterie.

Într-una din seri am răsfoit albume cu poze și acuarele în atelierul fotografului din Sulina. Un individ reținut, ciufut și nedoritor să comunice decât după placul lui ori dacă e îmbiat ritualic (iar eu nu am avut răbdare). Dar m-am simțit ca într-o scorbură vrăjită în locul acela cu poze vechi reluate după tehnici noi, fiindcă am știut cu exactitate acolo că trecutul poate fi prezentificat, că pozele acelea vechi pot intra în toracele meu ca să respire prin și din mine o nouă viață. Lucruri de acest fel nu prea pot fi explicate, ci doar trăite, fiindcă simțul scrisului are fragilitatea lui, percepută prin nuanțe infinitezimale.

§

În penultima noapte, unii s-au scăldat, alții au comis incantații pe țărnișă, a urmat puțin karaoke și foc de tabără, apoi dănțuirile adaptate ale unei suite de bachanți și bachante. Reîntoarcerea la un soi de origine a corpului nostru și a materiei cenușii izolate acum de corp. Este, de fapt, o descărcare comunională a grupului insolit de povestași, pentru prima dată sudat. Stilul dansurilor e african (crede cineva dintre noi), dar întoarcerea la începuturi e una grecească sută la sută. Ne-am imbarcat pe această nouă corabie a nebunilor care ne-a adus la Sulina și care, peste o zi, ne va purta înapoi de aici. Dar eu știu și cred de pe acum că nimeni nu va uita această concentrată și vulnerabilă corabie a nebunilor, cu toate slăbiciunile și farmecele ei. Ceva de aici a rămas în carnea noastră psihică pentru totdeauna.

§

În ultima zi, stând în mare ca nereidele la maturitate, Simona și cu mine ne-am recapitulat tinerețea. Ce este prietenia? E chiar un scăldat în mare în care două femei povestesc pe sărite despre junețea lor și despre cum e apa, cât de limpede ori învolburată, despre cum e părul lor, odinioară cârlionțat și puternic, acum fragil. Am țopăit, am mers ca piticele prin mare, am sporovăit. Prietenia e făcută din lucruri mici și apropiate, chiar dacă există depărțări firești.

§

Omuleții au scris și povestit cât și cum au putut. La Sulina, ispitele peisajului au fost mari, laolaltă cu dorința de a-i scormoni și cunoaște pe ceilalți. A fost o experiență umană inedită pentru mine. Ceva nou, cu puteri și slăbiciuni totodată. Pe de altă parte, Sulina are prelungiri, fiindcă va continua și la Cluj, după întoarcere. Cine nu a sfârșit de scris va scrie acasă ori pe drum. Delta va fi la Cluj de-abia de-acum pentru totdeauna, într-un marsupiu. Percepția aceasta mă bucură, fiindcă ceea ce este de priceput e că prietenia ar putea fi mai vie și mai puternică, uneori, decât scrisul. Poate că Sulina a avut funcția unei terapii de grup,

scrisul fiind secundar. Sulina psihică și emotivă a rămas agățată între coastele noastre sau chiar în intestine.

§

În ultima seară și noapte e prea frig, descărcarea dionisiacă în mare și la dans nu mai funcționează. Pe țărm sunt ridicate în văzduh vreo treizeci de lampioane verzi și roșii.

Povestații cei tineri sunt fiecare o altfel de patrie, și pe dinafară, și pe dinăuntru. Urarea mea de seară, noapte, dimineață și iar seară-noapte-dimineată sună așa: scoateți la iveală poveștile din voi care să vă fie prieteni, atât cu sine, cât și cu lumea.

Ceva s-a petrecut aici. Mă gândesc la experiența precoce de moarte a Iuliei, spusă mie: o poveste cuminte a morții ca inițiere, din care o fetiță a revenit la viață cu serenitate. După ce ascuți un astfel de lucru nu te mai încumeți să fii retor și nici pedagog. Poți doar să fii artist, știind că prin urechea ta a trecut o subterană sau o supapă de scurgere a celor neînțelese și nevăzute.

Am avut istorii *crystal clear* cu toți. Mă gândesc la insighturile cu intarsii ale Călinei, florile clarobscur ale lui Tudor, drăgălășenia de ciută a Cristinei, frenezia Szonjei, surâsul eliberat de dans al Andrei, copiloșenia molipsitoare a lui Alin, Yoshiro-în-șalvari-de-explorator-tenace, Iulia ca un pansament mereu cântător. Plus Simona-căluț-de-mare.

§

Ne-am păcălit în ziua plecării, era sâmbătă și în zori nu ieșea niciun vapor din micul port al Sulinei, ca să o ia spre Tulcea. Am avut noroc cu o șalupă condusă de un vaporean bonom și am reparcurs Dunărea, în tihnă, în privat, cu malurile lipite răcoros de noi.

La intrarea în Tulcea – carcase de vapoare ruginite, epave cu fundul în sus sau într-o rână, fier coclit, pilitură. Așa am ieșit din lumea poveștilor și am intrat în lumea cea mai reală. Sau, mai exact, am intrat din lumea lăuntric reală în cea exterior de ireală. Până să luăm trenul spre București și apoi spre Cluj am stat la o masă ca la nuntă, la o terasă cu vedere spre portul din Tulcea și aici am mâncat, am dormit, am vorbit, am amuțit, ne-am spălat, ne-am făcut nevoile și am așteptat cât pentru o viață de om povestitor.

Memoria e o țigară. E cafeaua de dimineață pe care o reinvestești după-amiaza. Zațul ei rămâne în ibric până seara ori chiar până a doua zi dimineața.

Oare pot fi cu adevărat o stăpână blajină a acestei veri și a felului în care îmi voi aminti de ea? Sau timpul sapă oricum ca o cârțiță în creierul și în inima mea, laolaltă?

Nous sommes embarqués, ca să citez finalul filmului meu preferat de Wim Wenders.

Tikkun olam

Cu gîndul la voi

Noaptea trecută am visat în valuri, mi se întîmplă rar. M-am și trezit de două ori. Am recapitulat în gînd cîteva secvențe legate chiar de voi, ca să nu uit. De dimineață nu mi-am amintit decît o singură „fotogramă”... narativă. Se făcea că am ajuns la pensiune. Acolo urma să vă cunosc. Și undeva, atîrnată de un balcon, o pancartă pe care scria mare „ATELIERUL DE POEZIE de la TZL. Am fost destul de contrariată, pentru că eu știam că e vorba de un atelier de proză! Și-apoi localitatea aia cu nume complet aiurea, TZL, nu era Sulina!

Ei, bine!, ieri am nimerit peste o reclamă tv pentru turism legată de Tuzla, care e mai sălbatică decît Sulina, mai ascunsă. TLZ! Și, a doua zi după ce am ajuns la București, am dat întîmplător la televizor peste un mic reportaj despre Sulina (n-am văzut/auzit în toată viața mea ceva în presă despre Sulina pînă acum!). Erau acolo toate locurile importante pe care le-am vizitat împreună.

Suprarealiștii numeau astfel de momente *coincidențe*. Ei le prețuiau foarte mult pentru că le considerau fapte poetice, o formă de acțiune poetică a lumii, dacă vreți.

În camera mea de lucru, abandonasem pe un raft, mai demult, cartea lui Panait Istrati *Cum am devenit scriitor*, împrumutată de la prietena mea Feli. Exact același titlu îl poartă și o carte a lui Stasiuk, cel cu Babadagul. Mi-am amintit că Yoshiro ne-a spus că Istrati e unul dintre puținii din literatura ro traduși în Japonia. Am deschis la întîmplare și am dat peste pasajul ăsta: „Dintre toate sentimentele pe care Creatorul le-a sădit în inima noastră, prietenia este cea care nu se poate explica [...] Dar pentru ce îndrăgim cîteodată un om, un necunoscut, un străin, cu care nu izbutim nici chiar să ne-nțelegem?” Mai departe el vorbește frumos despre prietenia unică, prietenia aceea care apare la începutul vieții sau nu mai apare deloc. Eu nu (mai) cred că există o singură prietenie, unică. Sînt mai multe, fiecare unică în felul ei. Cred în prietenia de-o vară, în prietenia de cîteva ore. Am învățat să le prețuiesc ca pe niște nesperate daruri primite, uneori, atunci cînd ești mai singur și mai abătut ca oricînd. Se creează – poate și pentru că timpul e atît de scurt, pentru că unul nu știe nimic despre celălalt – o intensitate aparte, un fel de solidaritate și de înțelegere umană puternică, se aprinde o

flăcăruie de aur care nu se stinge niciodată, în coconul ăla al timpului separat de timpul curgător. Se adună, într-o viață de om, ciorchini de coconi ai timpului, transparenți, în care lucrurile se mișcă parcă autonom, separate de tot și toate, o mică existență completă, o ficțiune. În coconul timpului numit Sulina sînteți voi, sîntem noi. Acolo, între 20 și 25 iulie, *perpetuum mobile* – nimic nu se oprește, totul se repetă, în noi configurații de detalii, la care se vor adăuga, poate, lucruri din viitor. Și se repetă...

Se repetă călătoria noastră de pe vapor, cînd umblam de la un etaj la altul, cîte unul, cîte doi (se cheamă că ne tot întîlneam înainte să ne cunoaștem), se repetă drumul ăla spre mare care nu se mai termina, și era foarte bine așa, se repetă cafeaua făcută de Tudor, se repetă conversația mea cu Szonja, în care-mi spune cum ar scrie, de fapt, dacă..., în care o încurajez să scrie cum e ea, se repetă cum stăm noi în jurul balansoarului în care tronează Rux, căreia voi îi spuneți doamna Cesereanu, și mie mi se pare ciudat, Rux avînd cea mai mare energie copilăroasă dintre noi toți – copil neobosit, atent, pișicher. Se repetă hîrjoneala celor două mîțe, Iulia și Tigruța, îmbrățișarea lor, rostogolirea în praf și în lumina apusului, se repetă șoaptele fetiței Patricia la urechea mea (îmi zice iar și iar: „Nu vreau să cînt, mi-e rușine. Poate mai tîrziu, să mă mai gîndesc” și respiră ușor, oftează mic, și-apoi se-apropie iar de urechea mea și: „Tu ce zici, să cînt? Nu știu ce să fac! Nu știu ce să fac!”). Se repetă focul de tabără pe care ni l-am dorit și pe care l-am primit cadou pe plajă, se repetă baia noastră în mare, noaptea, cu luna deasupra, se repetă înălțarea lampioanelor (zece roșii, tot pentru noi, cadou de la... întuneric!), se repetă floarea verde, cărnoasă a ciulinului de apă ca o pajiște plutitoare, se repetă imaginea dicționarului român-japonez și japonez-român cu semne de carte colorate, se repetă imaginea mărarului uscat din grădină, se repetă jocul cu dinozaurii de plastic de la marginea drumului cu cei trei copii, se repetă propoziția Călinei „N-am nimic de împărtășit”, se repetă întrebarea lui Tudor „Aveți puțin timp?”, se repetă cum spune Andra „Mulțumesc că mă înțelegeți”, se repetă foaia cu caractere chinezești tremurînd în vînt, se repetă entuziasmul lui Sebastian, copilul de pe vapor care-și dorește să învețe japoneză, se repetă imaginea pepenelui roșu împărțit între noi, se repetă vocea Ruxandrei care-mi citește din carnețel despre ce ni se-ntîmplă, se repetă privirea de Husky a fetiței mute, se repetă inima săgetată de pe un zid pe care o vede Patricia în drum spre magazinul cu jucării și se repetă cum îmi spune ea „E Cupidon!”. „Cine e Cupidon?” „E o zînuță cu părul roz, o zînuță de dragoste”. „De unde știi de ea?” „De la desene!”. Se repetă imaginea inelului cu căluț de mare de pe mîna muncită a unei femei. Se repetă cum ne spune Iulia „Uite-l pe Yoshiro, stă în mîini” – și noi ne uităm în întuneric la Yoshiro, parcă e mult mai înalt noaptea, „poate pentru

că stă în mâini”, spune unul dintre noi, și ne dăm seama că, de fapt, nu e Yoshiro, ci o umbrelă de plajă închisă! Se repetă cum mă întrebă Alin „Și eu cum să vă spun? Simona?”, se repetă ezitarea lui când încearcă să povestească ceva despre el, se repetă imaginea lui *moi-même comme un autre* (*l'autre comme moi-même*), se repetă cum stăm unul în fața celuilalt ca să vorbim despre noi, se repetă privirile încrucișate, obosite, pierdute, pline de speranță, se repetă scena îmbrățișării de mulțumiri după ce fiecare citește ce-a scris, fiecare despre fiecare, se repetă de câte ori vreau eu orice. Secvențe.

Secvențe

Mă hotărâsem să mă alătur studenților de la Cluj cu temere (că poate n-o să iasă ce trebuie), cu speranțe (într-o reîntâlnire, peste timp, cu prietenii mei *rubici* – cei cu care am scris romanul *Rubik* – sau cu amicii mei din Republica Moldova, *orheii*, cu care am stat, într-o vară, o săptămână, undeva, într-o casă lângă chiliile părăsite ale unor pustnici, chilia săpate în muntele care fusese cândva adâncul unei mări – Marea Sarmatică).

*

E seară și-o pornim pe-un drum lung spre mare. Nu ne cunoaștem. Am petrecut patru ore pe un vapor, în drum spre Sulina, de la Babadag, unde ne-a lăsat trenul. Nu ne abținem și intrăm în mare, unii pe jumătate îmbrăcați. În drumul de întoarcere duc mâna spre piept, unde se află încă, lipit de piele, dar desprins de lăntșorul de la gît, căluțul meu de mare din argint, pandantivul cumpărat cândva în Bulgaria. De obicei, în locurile bune, dau de un căluț de mare, nu pierd un căluț de mare!

Uite că nu l-am pierdut!

*

Mergem la Farul Vechi. Acolo, doamna-Ghid ne arată niște obiecte legate de navigație, altele casnice, puse în mici vitrine. Notez pe carnețelul Iuliei: „1887: ceas bulova, ceșcuță de Maissen, mănuși pecari, mătase de Benares; anemometru, fanargii, Selina, Sollina, Salina, Seline, Sunja, Sunne”. Doamna-de-la-Far ne vorbește despre, mai ales, Comisia Europeană a Dunării. La sfârșitul secolului XIX erau în Sulina: „2056 greci, 803 români, 546 ruși, 444 armeni, 268 turci, 211 austro-ungari, 173 evrei, 117 albanezi, 49 germani, 45 de italieni, 35 de bulgari, 24 de englezi, 20 de tătari, 22 muntenegreni, 21 sârbi, 17 polonezi, 11 francezi, 7 lipoveni, 6 danezi, 5 găgăuzi, 4 indieni și 3 egipteni”. Pe mine cifrele, de data asta, mă emoționează. Ce a rămas din cei care au trecut pe-acolo? Ajunge o vizită în cimitir. Unde urmează să ne ducem. Dacă am avea un ghid... Profesorul Lavric ar fi potrivit, ne spune

Doamna-de-la-Far. Și plecăm. Adică pleacă toată lumea și mai rămân puțin să-mi notez populația aia pestriță. Și doamna Maria Sinescu – voi afla cum o cheamă – vine spre mine, o întreb despre ea, îmi vorbește despre viața ei, în timp ce ne plimbăm prin cele două camere. Când ajungem la biroul lui Jean Bart, scoate de undeva prima ediție a *Europolis*-ului și-mi spune că personajul ăla, negresa, a existat cu adevărat, că, de fapt, Jean Bart ar fi avut un copil cu ea, dar a murit copilul. Și-apoi și negresa. Chiar dacă nu-i adevărat, asta da... legendă (că tot umblăm năuci după ele de când sîntem aici)!

În cimitir, ne plimbăm noi aiurea cînd apare... chiar profesorul Lavric. Un omuleț încă tînăr, inteligent și vorbăreț. Pescar de oameni. Ne duce de colo-colo și soarele e tot mai puternic și nici nu mai sîntem atenți. Ne spune povești, ne ametește: despre cei doi îndrăgostiți înecați în mare, căsătoriți sub lepedea de piatră ridicată de mamele lor, englezoaice; despre prințesa Moruzi; despre piratul grec, piratul Marta, care are pe piatră gravate un craniu și două oase încrucișate. În altă zonă își dorm somnul de veci familii musulmane, unele dintre ele cu soțul înmormîntat alături de mai multele sale soții. Pietre tombale verticale pe care sînt desenați un fel de copăcei, cu frunze mai multe sau mai puține sau doar stilizate, dacă sînt tineri cei duși sau copii cu viață mică. Morminte cu fes roșu. O piatră pe care nu e nici un nume. Ajungem la zona marinarilor englezi care nu s-au mai întors niciodată în țara lor. Morți în naufragiu sau rămași aici, duși unul după altul. Ruxandra propusese de-acasă ca fiecare să aleagă un marinar englez și să-și imagineze povestea lui pînă la naufragiul de la Sulina. Mai departe, nume de toate felurile, din toate națiile europene. Familii de cruci. Istoria decăderii familiilor după felul în care s-au construit crucile. Prima generație: bogată și maiestoașă, cruce înaltă, de piatră, cu ornamente; a doua generație: prosperă, cruce de marmură; iar a treia, ducîndu-și viața în Sulina comunistă, scăpătați: cruce banală, de ciment.

*

A doua zi dimineață ne adunăm în curticică. Mesele – cea din chioșcul de vară, cealaltă de la capătul aleii și cea de lîngă balansoar – se umplu de laptop-uri, cafele, pachete de țigări și cărți (cîteva exemplare din *Europolis* de Jean Bart). Yoshiro are trei tomuri și vreo două carnețele. Unul dintre volume, despre lume, de citit de la început la sfîrșit – ultima pagină e prima pagină, de fapt. La un capăt (la început, adică la sfîrșit), o hartă a Lumii Cunoașterii, împărțită în insule. Mă opresc asupra uneia dintre ele. „Asta ce reprezintă?, întreb. „Aici e muzica!”, spune. Semne de carte mici, translucide, de multe culori. Aș fi vrut să-l rog să ne citească la întîmplare din *Arhipelagul cunoașterii* (sau *Cunoașterea ca arhipelag?*). Mai e

timp, îmi zic în minte (de fapt, n-a fost!). Întreb doar despre ce e vorba la pagina deschisă undeva la început (sau spre final?). Printre altele, despre acadieni. Cîndva chiar am cunoscut un acadian bătrîn, în Canada. Era poet. Nu-mi mai amintesc nimic din ce mi-a povestit, deși atunci știu că am fost profund impresionată.

*

Stăm în jurul lui Yoshiro pentru că el e Străinul, adică el întruchipează, deocamdată, străinătatea noastră – a fiecăruia în raport cu celălalt. În ființa lui ne adunăm toți. Și-apoi, dorința lui de a scrie literatură în română e dorința noastră de a scrie în româna asta care nu-i doar o limbă – pe care o știm – ci ceva ce ne dă de gîndit. Dintre toți, el e cel mai aproape de Sulina, de mare, pentru că e un insular, s-a născut pe o insulă. De departe, cu delicatețea lui, părul lung, șalvarii, cămășile cu mîneci, cu fluturi sau plante volubilis, șalul de care nu se desparte niciodată, primit de la iubita lui Isabel, pare un androgin. Ne-a povestit că, acum ani de zile, era îmbrăcat în costum, cu părul scurt, fusese funcționar, vindea textile. Româna lui timidă e plină de farmec, enigmatică, profund poetică. Nu întrebăm ce-a vrut de fapt să spună, e mai frumos așa, în coadă de pește. Într-o seară ne va povesti, pe drum, că, pe insula lui, zeitatea e o broască țestoasă de piatră pe care stă așezat un pitic de piatră. Acolo doar femeile sînt șamani. Altădată, mi-a spus ceva despre o altă insulă, de corali, unde se duce, an de an, cu alți zece prieteni, printre care cîțiva poeți. Îi așteaptă un bătrîn generos care are o casă cu bibliotecă. El îi găzduiește. Stau cîteva zile și au mereu și cîte o temă a întîlnirii. Ultima a fost *Tăcerea*. Au exersat ritualul tăcerii, au scris despre tăcere. Și tot acolo a văzut cîndva Balena Albă. Odată l-am întrebat despre timpurile verbale în japoneză și mi-a spus că erau mai multe cîndva, dar au dispărut cînd a dispărut 70% din vocabularul vechii limbi. Era unul anume, un timp gramatical părăsit azi, n-a știut cum să exprime mai bine despre ce fel de timp era vorba, își căuta cuvîntul potrivit în aer și după ce a dat la o parte cîteva, a spus: „e vorba despre un fel de timp... *diafan*”. A dispărut... timpul diafan! A dispărut *timpul diafan*?

*

Tema propusă de mine pentru ei, gîndită de-acasă, nu e ușoară. Aduc pălăria mea de pai, aruncăm acolo numere, le extragem, facem perechi, cum se nimeresc. Rux și Iulia, eu și Alin, Sonia și Yoshiro, Călina și Tudor, Andreea Cristina și Andra. M-am gîndit că e un exercițiu de tandrețe și de înțelegere, de ascultare, de mărturisire, de imaginație, de responsabilitate (nu scrii oricum despre cel care va fi personajul textului tău, martorul textului tău), de generozitate – un exercițiu bun pentru oricine își dorește să ajungă scriitor. (A doua temă e simplă, trebuie să culeagă fiecare o legendă a locului – sau s-o inventeze!) Urmează, așadar, să scriem unul despre altul. Cum? Îmi vin pe loc idei. Fiecare își face blazonul: o plantă, un

animal, o culoare, o deviză. Va fi țesut în „închipuirea” despre celălalt, care poate avea orice formă (portret, poveste, ficțiune, poezie), important e să fie încorporate însemnele și tot ce vom auzi într-o oră de la cel din fața noastră. Fac trimitere și la scriitorul care a lucrat cu heraldica în literatura română: Mateiu Caragiale (mai ales în *Remember*). Au o oră de petrecut față în față, aici, în curtea casei unde stăm, nu în altă parte, nu mai mult. Primele minute vorbește fiecare liber, spune ce vrea despre el. Apoi răspunde la întrebări. Gata! Începem. Rămân cu Alin la masă. La capătul opus, Szonja și Yoshiro.

*

secvență cu Alin

blazonul meu:

volubilis (iedera)

căluț de mare

verde

JUVENTUS (*tinerețe*)

blazonul lui:

Rosa geminae (trandafir asiatic)

câinele Husky

albastrul de metil

TIKKUN OLAM (*Reîntregirea Lumii*)

Politicos și copilăros. E copilăros pentru că doar așa se distrug barierele. O știu și eu prea bine, pentru că sînt la fel. Vorbește primul despre ce vrea. Nu mă uit în ochii lui, mă uit mai mult într-o parte, ca să nu-l încurc. Și-acum se derulează un film, unul de Godard, să zicem, alb-negru. Aud: „Dorm mult. Sînt leneș. Nu-mi place de mine”. Ridic privirea spre el. „Nici mie nu-mi place de mine!”, spun. „Mă simțeam mereu rupt de restul.” Și eu (spun în gînd). „Căutam cuvinte selecte cînd eram mic.” (Și eu.) „Cînd eram cu alții nu știam ce să spun. Ce să spun interesant. Atunci mințeam, scorneam.” (Și eu.) „Cum îl cheamă pe prietenul tău cel mai bun?”, îl întreb. „Liviu.” Întrebări și răspunsuri. Nu ezită niciodată. Îi vorbesc, la rîndul meu, printre altele, despre juventute, despre prietenia „mică” și strălucitoare (nu lasă urme amare, nu e cînd, timpul e scurt!) – ultimii prieteni, niște studenți din Cluj cu care am dansat zilele trecute, la Bistrița, pînă dimineața, pe muzica celor de la *The Prodigy*. Vorbesc despre „cartea lăuntrică” și despre Proust. Îi spun cum era să pierd aici, la Sulina, în chiar

prima zi, căluțul de mare de la gît, la care țin eu mult, are o poveste. „Știi, cînd într-un loc apare «magia», apare și căluțul – aici e mai ușor, l-am și văzut într-un magazin de suveniruri, dar nu e el acela! Trebuie să apară de altundeva. Vom vedea”. Apoi răspund la întrebări.

Nu mai știu de ce-mi scrie pe-o foaie de carnețel *Bartleby & Co.* Îi las și eu un titlu: *L'Usage du monde* de Nicolas Bouvier.

*

Pe plajă, Rux vrea să-mi dea mie melcul găsit, negru, impecabil. A doua zi, găsesc pe pernă două fructe de ciulin, negre și frumoase. Apoi un fir de caprifoi. Rux e prietena pe care n-am avut-o o viață. Bine c-a apărut de ceva timp! E generoasă și jucăușă și înțeleaptă și plină de entuziasm. Vorbim despre tinerețe și bătrînețe. Rux are ochii tineri, așa e tăietura lor, nu va îmbătrîni niciodată cu adevărat. Cînd va veni timpul, vom lua bătrînețea ca pe un dar. Dar mai e mult pînă atunci. Nu, Rux?

*

E seară și ne adunăm în jurul balansoarului unde va citi fiecare ce-a scris despre marinarii englezi, morți la Sulina în jurul lui 1900. Au stat și-au lucrat toată ziua. Vine și profesorul Lavric, care ascultă cuminte. Se face noapte, apare și luna. Înconjurați de florile alea uriașe, ca niște flăcări încremenite. Scenă de film (suprarealist).

*

A doua zi citim și ce-am scris unul despre celălalt. Eu, despre Alin – cu gîndul la toți!

Despre unul, adică despre toți

De vorbit cu adevărat doar cu prietenii și cu străinii.

Cu Străinii. Acum acest băiat care-ți spune, la un moment dat, după o pauză mai lungă, că lui nu-i place de el. Băiatul e frumos și deștept și copilăros. Cînd era copil vorbea folosind cuvinte sofisticate. Un fel de a te izola. Cînd eram copil, inventasem un limbaj de semne numai al meu. Un fel de a mă izola. Îl foloseam cu Dana, prietena mea, apoi am găsit o formă de-a-l transcrie pentru jurnalul meu infantil. Hieroglifile la care am adăugat cifre. Un fel de a mă izola de înțelegerea altora. Aici, la Sulina, fiecare izolat în vîrsta lui. (Pînă mîine!) Ne despart peste 25 de ani. Oare ce muzică ascultă cînd e singur? Cînd era copil, călătorea în mintea lui pînă în Groenlanda. În Groenlanda au multe cuvinte pentru zăpadă. În mintea mea același cuvînt înseamnă multe lucruri. De pildă, *jazz*.

Jazz asculta cu bunicul lui la radio, răsfoind *National Geographic*. JAZZ – un cuvânt pentru improvizație. Orice conversație e JAZZ. Orice confesiune și orice ascultare. Orice prietenie, chiar și de o oră.

Groenlanda, zice. Africa, zic. Grădina Botanică, zice. LE GUSTA ESTE JARDIN? [QUE ES SUYO? EVITE QUE SUS HIJOS LO DESTRUYAN!]. „Trebuie să scriu și să caut să uit că o fac. Doar așa voi permite creierului reptilian să-și cunoască Vrăjmașul”, citisem într-o povestire de-a lui.

Să scrii și să uiți că faci asta. Doar așa vei permite creierului reptilian să-și cunoască Aliatul.

Cîndva, în India, va îmbrăca o rochie ca orice bărbat de acolo și va dansa, liber.

Aveam 16 ani și, după o petrecere, după ce toți s-au dus la culcare, am rămas în camera de jos doar trei. Eu și doi băieți. Am luat fardurile fetelor din baie și l-am machiat pe unul dintre ei, ca pe o femeie. M-a lăsat să fac din el cea mai frumoasă fată, *Indian girl*. Ne uitam la el fără cuvinte, pe o muzică fără cuvinte, pe mese mîncarea abandonată, un fir de fum de la o țigară, penumbră. M-am îndrăgostit de o indiană.

La Sulina, aici unde apa e salmastră, se-amestecă lucrurile – jazz – apă dulce și sărată, se-amestecă vîrstele, se-amestecă timpurile și locurile. AHAMSA, zice. Peste cuvîntul AHAMSA de pe hîrtie, o lumină puternică acum, de la soarele de dinainte de apus. Pisica Iulia doarme, portocalie și moale. În jurul mesei am rămas acum patru. Restul, pînă la zece, risipiți prin camere, prin grădină, pe balansoar. Fetița Patricia vine spre mine în rochița ei roșie cu libelule albe, îmi întinde o foaie cu un desen. „E un Unicorn, spune ea. L-am desenat cînd am rămas singură”.

Singur acum fiecare în scrisul lui. În care se amestecă lucrurile, dulcele și săratul, ce-i al meu și ce-i al tău. Pe caietul băiatului, o pagină întregă cu ideograme chinezești. „Despre ce e vorba?”, întreb. Citește: „zahăr, bere, pahar, stație, bani, ieftin, magazin, sigur că da, imediat, sănătate, corp, apăsare spirituală”.

– Și ce-ți place cel mai mult pe lume?, întreb.

– Bunătatea, răspunde. Bunătatea îmi place. Bunătatea oamenilor.

Lîngă noi, Yoshiro îi vorbește Soniei în româna lui sfioasă și plină de miez despre „procedura de creștere”. Ne întrerupem și-l ascultăm o clipă. Nu știm ce-a vrut să spună.

Procedura de creștere a acestei prietenii de o oră, dincolo de vârste, de granițe omenești, prietenia care te face să răspunzi la orice întrebare Străinului. Prietenului. Și poți întreba orice.

– Iar literatura, Alin? Dacă ar fi să faci trimitere la un alt cuvînt de care să legi literatura, literatura ta? *Literatura ca...*

– Literatura ca binoclu. Literatura ca o mamă. Ca o dimensiune fizică și rațională, care unește tot, lucrurile vii. TIKKUN OLAM.

– Și dincolo de literatură?

– Dincolo de literatură? Copiii și adolescenții, puterea lor de a trece peste tot ce-i greu în felul lor, puterea de a găsi întotdeauna soluția inteligentă. Oamenii care-și schimbă viața. Pentru că au curaj. Schimbarea autocondiționată. Regnul non-uman. Să zicem furnicile.

(O furnică singură nu știe ce are de făcut. Are nevoie de toate celelalte. Doar omul singur știe ce are de făcut, omul scrisului, departe de mușuroi.)

Și ar mai fi pe lume *Rosa geminae*, albastrul de metil. Albastrul Sulinei, unde se adună fluviul și marea, curgerea și încremenirea, irepetabilul și repetiția, pierderea și legănarea, memoria și uitarea, *perpetuum mobile* printre ape cu tulpini și cu tahioni, labirintul de plase și albastrul ca al ochilor Husky din privirea unei fetei din pădurea Letea.

„Ce frumoasă e fetița”, spunea ieri Alin. Nimeni nu l-a auzit, doar eu. Am privit în ochii fetei.

Acum, la masă, am rămas doar noi doi. Scriem unul despre altul, ne gândim unul la altul, la darul pe care urmează să-l facem, cu teamă, cu drag. Un dar de cuvinte, de înțelegere, de însănătoșire, de reîntregire. *Tikkum Olam*.

P.S. Închei acest cadou pentru prietenul meu de o oră, Alin, cu o poveste de la Patricia, spusă în grădină, sub uriașe frunze de brusture, într-un nor de țînțari care ne-au alungat în spatele casei.

Așaaaa. „A fost odată un unicorn”, spune fetița. „Lui îi plăcea să privească lumea de pe un munte. Muntele era mare. Cît un copac. Lîngă el a mai venit un unicorn. Și lui îi plăcea să privească lumea de pe munte. Ei s-au împrietenit. Îi chema Liria și Onceo.”

(Îi chema Simona și Alin. Apoi au venit alți unicorni cărora le plăcea să privească lumea de pe munte. Andreea Cristina, Andra, Călina, Iulia, Rux, Szonja, Tudor, Yoshiro. Priveau toți Lumea.

Apoi au început să danseze. *Tikkun olam.*)

*

Stăm față-n față, pe o parte și alta a mesei. În timp ce ascult ce-au scris fiecare despre fiecare – confesiuni mascate, ficțiuni, povești, alegorii, autoportret cu celălalt – îmi notez pe o foaie citate, rînd pe rînd, de la un text la altul, nu chiar la întîmplare. Schimb, uneori, direcția mesajului lor adăugînd cuvinte. Forțez direcții prietenoase. Și iese un fel de poem, al tuturor, despre ce-a fost, despre ce va fi.

Jazz

(poem colectiv)

Pentru că eu este altul.

Simțul de-a-l înțelege pe celălalt.

Murmurul mărilor, plînsetul țărilor.

Art-Nouveau și Flower-Power.

În cireș crescuseră mure.

Un tarsian lîngă fetița care alunecă adormită în apă.

Amintirile pădurii dintre dune și apă.

Am citit fluxul nisipurilor.

Pierzînd

trecerea timpului. Dezlegați
de gravitatea lumii.

Începutul lumii. Și ei, înecați în apa vie.
Dansați!

Încercam să creez contraste.
Mama știi ce mi-a spus când m-am născut?

Un zid de piatră. Marele Zid nevăzut. Lucrase
de mică la el. Într-o zi l-a dărîmat. Apoi
a văzut plantele întunericului. Pe Marele Arhitect.

Sîntem oameni în trecere cunoscîndu-i pe ceilalți
în trecerea lor.

Am așezat scaunele față în față.
Un crocodil care înghite soarele.
E nevoie de poezie.
Și cine e mai generos? Cel care a vorbit sau cel care a ascultat?
Aveam să ne vedem dansînd.

Martorii. Tăcerea. O contemplație reciprocă. Înțelegere.
Niște flori albe în frigider.
Indicatorul e un număr între aceste geografii gri.
Înțelegeți? Trebuie să înțelegeți.
Cît vor mai fi martori...
Cei mai noi dintre martori încă au de învățat.
Legile noastre sînt
altele.

Știi cum sînt capcanele-acelea?

Lumea e la un pas distanță.

Să te smulgi!
Nu mai vedeam decît Oceanul. Viața.
Anumite semnale micuțe. Viața.
Dia go deo linn.

În inima Africii. Aruncarea în gol. Motorul ghidului.
O așezare omenească. O specie de iederă.
Să traversăm întunecimea pădurii. Acolo e căutătorul de aur. Îți dă
cele trei grăunțe, cuvintele. Le înmulțești.
JUVENTUS – asta e aurul, cel nevăzut.

Te rog să mă urmezi, băiatule... Ce e greu abia urmează.
Orice ar fi să fie, mai e acolo un trifoi cu patru foi. Un
dicționar. Lumea. Cartea lăuntrică. Reîntregirea.
În adîncul mării
pe munte.

*

Bătrîna Gherghina, străbunica Patriciei, în timp ce citim, vorbește singură, spune de
cîteva ori tare și o auzim toți „Povestind, viața trece. Trece viața povestind. Viața trece
povestind. Povestind, viața trece. Viața trece”.

*

Ne zgîlție camionul ăla prin savana dobrogeană. Jucăm *piatră-foaie-foarfece*. În
pădurea Letea dăm de copacul de 500 de ani. Ni se spune să nu ne apropiem de caii sălbatici.
Ne apropiem tot mai mult și chiar întindem mîna spre ei, pentru că par blînzi. În pădurea
Letea ar fi, cică, mistreți, șacali și coioți! Chiar? Niște dune pe care nu trebuie să urcăm
pentru că sînt monument al naturii. Sahara de lîngă pădure. Sub dune ar fi îngropate corăbii.
Bătrîna Gherghina îmi va povesti cum odată a venit apa și-a înecat pădurea. Nu mai știu cînd
a fost asta. Îmi povestește apoi cum l-a cunoscut pe soțul ei. O poveste frumoasă de dragoste
s-ar zice, doar că la sfîrșit spune senină: „Era urît”.

Din povestea ei, tot timpul mi-am imaginat că băiatul cu care atît de mult a vrut să se
căsătorească era frumos. „Îmi plăcea cum vorbește”, adaugă ea.

*

Cînd o privesc pe Iulia, simte și mă fixează cu ochii ei uriași, albaștri și buni.

Acum doi ani, cînd am fost la Cluj, unde ne-am cunoscut, scrisese o proză pornind de la o fotografie de-a ei. Întinsă, cu ochii închiși, cu părul negru, nu blond, ca acum, cu o cunună de liliac pe frunte. Îmi spune că, de fapt, era întinsă într-o cadă, cu bocanci în picioare. Dar asta nu se vedea, doar capul de Ofelie, înconjurată de liliac.

În tren, spre București, o voi ruga să-mi „scrie” o fotografie.

Fotografie făcută în minte de Iulia: „Din profil, cu fața îndreptată spre un perete făcut din gînduri de lemn, printre care se strecoară raze de lumină care nu cad pe față”.

Îmi spune într-una dintre zile, în timp ce mergem pe drum sub soarele copleșitor, despre faptul că indienii Hopi nu au timp gramatical pentru trecut, prezent și viitor.

Și cum se descurcă?

*

E dimineată și transcriu, în așteptarea celorlalți, din dicționarul japonez-român, fără nici un scop. Îmi plac primele două cuvinte și-apoi cum se leagă, prin începutul lor, de celelalte. Îmi place cuvîntul care înseamnă „aici”, dar și „navigație”.

koko (aici)

koko (navigație)

kokoku (patrie)

kokoni (îndoială)

kokoro (inimă... a distra, intim, înduioșă, cuceri)

kokoroeru (a ști, a înțelege)

kokoromi (încercare, tentativă)

kokugo (limba maternă)

kodomo (copil)

kokana (prețios, scump)

kokei (peisaj)

konran (confuzie)

korekushon (colecție)

cumasei (șlep)

tet su goku (filozofie)

Dacă aş scrie în rojaponeză ar înțelege Yoshiro ceva?

Koko. Despre *navigație* e vorba **aici**. Printre cuvinte, printre senzații, printre timpuri, printre străini. Sulina e **kokoku** a noastră și privirea e **kokugo**. Ochii leagă lucrurile. Sîntem toți **kodomo**, facem **kokoromi**, lucrurile mici – un melc, o florică de caprifoi, o bucată de hîrtie pe care-s scrise muzici, desenate insule, cafeaua de dimineață, borcanul cu dulceață de zmeură adus de departe, salata făcută în cea mai mare cratiță din Dobrogea – sînt **kokana**. Alunecînd cu un **cumasei** – **Cumasei** liniștit – nu **Bateau ivre**, altfel prietenul nostru – prin lanul de ciulini verzi, de apă. **Korekushon** de oameni. Importanța lui **kokoro** cînd ești **korekushon**. Străini atît cît să-ți devină prieteni. **Konran**, **kokoni**. **Kokei** de insule, noi, insulari. Din Timpul Diafan! **Tet su goku! Kokoroeru**.

*

Răsfoiesc un volum și doar culeg denumiri pentru ambarcațiuni din Jean Bart, citat cu *Cartea Dunării*: „negrele nave feniciene, tiremele elene, galerele romane, corăbiile bizantine, caravelele genoveze, galioanele venețiene, barcazurile turcești, șeicele căzăcești, pamarele (?) moldovenești, luntrile muntenești, năsadele ungurești”. Am oprit de cîțiva ani o carte despre navigație (literalmente și în toate sensurile!). KOKO. Poate să ridic, din nou, pînzele!

*

Ajungem pe plajă, ne băgăm într-o discotecă în care nimerim peste un concurs de karaoke (ieri, cînd am vrut să mergem la un restaurant pentru asta, ca să ne amuzăm, nu s-a mai putut, era DJ-ul bolnav). Cîntă toți *We Are the World*. Îi privesc de pe o canapea. Privirea mea se cheamă Nostalgie. Cîntă frumos și primesc pe bună dreptate premiul serii: ochelari de soare cu niște rame roșii și papuci de plajă uriași. Ei sînt Lumea. Rux, Călina, Andra, Andreea Cristina, Iulia, Szonja, Tudor, Alin, Yoshiro. Lumea cea frumoasă, *aici* și *acum*. Apoi dansăm pe-o muzică oarecare. Cînd muzica se schimbă, își face apariția din întunericul de-afară un băiat care se desfășoară/înfășoară ca o pasăre subțire și neagră. Dansează pentru el însuși. Monolog exterior. Numele lui e Tadzio. Nu i-am văzut fața. E duhul tinereții. Dansează dezarticulat-articulat. Ehey, Frumusețea Dezarticulării. Nu seamănă cu-al nimănui ritmul lui, mișcarea lui e străină de tot ce e comun. Ochii aproape stinsei tinereți îl privesc cu un fel de... solidaritate. Un exercițiu de... *axolotl*! Bîntuie zi și noapte prin Sulina/Veneția. Unii se întîlnesc cu Tadzio de Sulina noaptea, alții ziua, iar la șase dimineața e văzut într-o tavernă, apare și la miezul nopții pe plajă unde sîntem adunați noi. Nu doarme niciodată! Cum să doarmă Spiritul Tinereții? Ci bîntuie și-adu-ne, duh frumos, doar bucurie! C-aici nu e Veneția, aici e Sulina. *Viață la Sulina!*

*

Căutăm cu toții povești ale locului, legende urbane care se repetă și care sînt neinteresante. Refren: „Și niște povești ale locului știți?”. „Ceva cu vrăjitoare, poate?” (asta e Rux!). Decidem să inventăm povești urbane de la Sulina, dacă n-om găsi unele de pe la pescari sau femei bătrîne. Deși, ar fi... povestea despre băiatul care nu doarme niciodată sau povestea despre umbrela închisă noaptea care va purta numele de *ioșiră* („Uite o ioșiră!” „Să deschidem ioșira!” „Să ne adăpostim la umbra unei ioșire!”) sau povestea despre negresă și Jean Bart...

*

În timp ce ei își scriu poveștile despre marinarii englezi, caut și eu o poveste a mea. Și-o găsesc!

În cabinetul foto, deschis pînă noaptea tîrziu, e domnul Fotograf cu care am vrea să stăm de vorbă, poate știe vreo poveste de-a locului. Pentru că întîrziem prea mult la întîlnirea cu el, ne fixează o alta pentru a doua zi. Dar nimeni nu mai are chef să meargă. Trebuie, de politete. Zic că aș merge eu, dar să mai vină cineva. Se sacrifică Rux și Călina. Domnul Fotograf nu are timp de povești, dar a adus cu el un film cu vapoare. Ne spune că e un colaj din înregistrări făcute de-a lungul a cinci ani. Și se derulează (pe muzică din anii '70): vapoare în soare, ploaie, ninsoare, vapoare și soare, ploaie, ninsoare, bărcuțe și soare. Filmul e întrerupt pentru că așteaptă o clientă niște fotografii. Ne uităm, așteptînd, la pozele înrămate de pe pereți, la cîteva gravuri cu scoici și pești. Îl întreb dacă nu are cumva fotografiat sau desenat un căluț de mare. Îmi arată niște mape într-un colț, mă încurajează să caut. Desene și fotografii cu pești de toate felurile și vapoare, nici urmă de căluț. Încercăm să punem niște întrebări, dar Domnul Fotograf n-are ce să ne spună interesant, ne spune, se scuză și ne întinde o carte unde are și el un interviu. Iau cartea fără mari speranțe și încep să citesc. Oricum, avem de așteptat destul pînă ce vor ieși toate fotografiile doamnei (muuulte). Citesc despre Sulina copilăriei lui. Atunci cînd murea un marinar sunau sirenele vapoarelor, vreo 20. Copilul simțea că trece printr-o orgă de sunete. Acum au rămas doar două. S-ar fi putut face un muzeu naval cu vapoare din alte timpuri, dar au fost vîndute sau date la fier vechi. Păcat, erau o frumusețe, elemente de *Art Nouveau*. Găsesc două denumiri noi pentru ambarcațiuni: *sonate* (care transportă pietre!) și *pilotine*. Două cuvinte care-mi plac: *talian* – plasă-labirint pentru capturarea peștilor și *vinitre* – altă plasă. Răspunsurile lui sînt frumoase, îmi place de domnul Fotograf care seamănă cu domnul Trace („Domnul Trace chiar te privește. Are ochi dubli. Fiecare ochi are o altă culoare. Unul trist, care te lasă să te uiți în el, și altul limpede,

care se uită în tine”, îmi amintesc de citatul din textul trimis de Szonja, despre romanul *Jazz* de Toni Morrison).

Îl întreb ce preferă, așa, în general, să fotografieze: peisaje sau oameni? „Depinde de peisaje, depinde de oameni”, spune. Eu n-aș îndrepta aparatul spre „peisaje”! Intru în vorbă cu doamna cu fotografiile, cât așteptăm să fie imprimate. Fotografii de luat cu ea în Italia (unde muncește de 10 ani ca să-și țină familia): o canapea din bucătărie (se vede așa prost! o canapea amintire?), tufa de caprifoi din fața casei – pe care a mutat-o și din cauza asta a murit, un sturion mare cu cap de monstru, două rînduri de varză din grădină, fiul ei îmbrățișînd un porc („și fiul meu e un porc”, zice), fațada casei, spatele casei, un dulap cu bibelouri. Intru în vorbă cu ea și... ce-mi văd ochii? Parcă, pe deget, un inel cu căluț de mare, argint și onix. Rux și Călina tresară amuzate, văd și ele inelul, după o vreme se hotărăsc să plece, trebuia deja să ne-ndreptăm spre plajă unde ne așteaptă ceilalți. Eu mai rămîn puțin. Inelul e din India, unde doamna a stat patru zile, la niște cunoscuți. O cheamă Lăcrămioara și îmi povestește viața ei. O întreb dacă aș putea să fotografiez inelul. Domnul Fotograf face o fotografie cu căluțul și-apoi întreb dacă n-aș putea să am într-o fotografie inelul cu tot cu mîna purtătoare. Doamna Lăcrămioara se scuză că mîna ei nu arată bine, că a muncit toată ziua în grădină, o așează pe masă, peste un poster cu vaporul Ferdinand. Urmează să plece curînd în Italia unde îngrijește o bătrîină care are Alzheimer. Altfel, aici, se ocupă cu pescuitul. „Cu pescuitul?” Da, în fiecare dimineață la ora șase iese pe baltă cu undița. Are o bărcuță. „Pot să vin și eu?”, întreb. Îmi explică cum să ajung, stă acolo pînă pe la 9. Și, oricum, să întreb de Lăcrămioara, e singura pescăriță printre pescari, toată lumea o cunoaște. Îmi imaginez cum mă duc la pescuit cu doamna Lăcrămioara. E deja tîrziu. Rămîn cu domnul Fotograf și-l rog să-mi facă o fotografie în cabinetul lui, cu pozele de pe pereți. Zis și făcut. Face mai multe, alegem două. E prima dată cînd cer eu să-mi facă o poză un fotograf. Nu-mi place să fiu fotografiată. În timp ce-i spun asta, declanșează aparatul de mai multe ori. Aleg două fotografii și le iau și pe cele cu căluțul de mare-inel și... asta e povestea mea. A doua zi o caut pe doamna Lăcrămioara pe baltă. Toate bărcile sînt goale. E prea tîrziu. N-am poveștile Lăcrămioarei, dar am de la ea căluțul care trebuia – sigur că da! – să apară la Sulina.

*

Dacă aș fi avut aparat de filmat, de fotografiat, aș fi „capturat” ciulinii de apă. Și-n rest, numai fețele voastre! Seninătatea Călinei, fermitatea Andrei, melancolia Iuliei, abulia Andreei Cristina, *je m'en fiche*-ismul Szonjei, jucăușenia Ruxandrei, timiditatea frumoasă a lui Tudor, japonezismul lui Yoshiro, alintul lui Alin. Frumoasele lor chipuri.

*

Călina își acoperă inteligența sclipitoare cu șalul politeții. Andra poartă cu ea un rucsac, chiar și atunci când stă la masă. O să-l lepede-odată! Tudor se-mbracă numai în negru, ca mine când aveam vârsta lui. Andreea renunță la șalul care-i stătea așa bine. Și la inel, le dăruiește. Îmbracă șalul nevăzut al Generozității. Iulia e prietena fetiței, aleasa, de ea se lipește fetița. Alin e, cum spuneam, ALINTat și îi stă bine așa. Cine nu are Szonje, să-și cumpere! Pe fata asta te poți baza și la bine, și la rău! Yoshiro e poet, nu știu dacă știe. Rux citește tot timpul (în cărți și în oameni).

*

În tren spre București deja începe Nostalgia. Sub formă de berze, pe care le văd pe fereastră. Sute de berze pe câmpuri, cum n-am văzut de când sînt. Și Nostalgia se numește acum Călina. Se vede pe fața ei cel mai tare (ea care spunea acum cîteva zile că abia așteaptă să ajungă acasă!). Stau puțin de vorbă cu Tudor. Aflasem de la el că scrie un roman în engleză. Îmi notează titlul pe-o foaie. Un roman despre familii, despre generații. A primit un șal negru de la Andreea. Îi stă bine cu el. Pe barcă, spre Letea, și-l pune pe față. Dar, sub el, stă cu ochii deschiși. Aflu că Andreea face și conservatorul, e soprană. Ce-ți place să cînti? Pe păginuța din carnetel, „Dido & Eneas, When I am laid (aveți grijă la variantă!), Gioconda – Voce di donna”. Mă așez în fața Szonjei pe scaunul liber. Îmi vine ideea să găsim împreună blazonul grupului nostru. Pește, ciulin de Dunăre, culoarea smarald și deviza, de la Yoshiro, *Dia go deo lin* (Gods bless you!). Noi ne vom numi *salmari* – sau *salmaștri*. Ziua noastră va fi pe 22 iulie (nu știu de ce 22, e mai ușor de reținut). Să ne dăm cîte un semn o dată pe an! Să vedem cît ne ține... Alin doarme. Iulia copiază înscrisul de pe tricoul lui Yoshiro. Iar Yoshiro, la intrarea în București, ne face, la cerere, un haiku:

*Roată peste șină
toco toco toco
fiecare amintire aleargă
peste uitare.*

Apoi îl rugăm să spună ceva în japoneză despre ce-a fost, pentru el, întâlnirea de la Sulina. Și el vorbește și vorbește și zîmbește și face gesturi și se uită pe fereastră și rîde și nimeni nu știe ce spune Yoshiro. E secret.

Mai e timp de un ultim haiku:

*Pînza păianjenului
agățat pe amurg
hodoronc tronc
trenul oprește*

Îl citește și, când termină, izbucnim: *Trenul nu opreșteeeeeeeee!*

Privesc pe fereastră. Geamul e crăpat într-un colț. O pînză de păianjen în sticlă care adună amurgul. Și nu, trenul ăsta nu se va opri niciodată!

*

Ascult muzica de la Tudor. *Hiatus Kaiyote, Future Islands, Antic Clay, Myssouri, Blues Pills, Causa Sui, Rome, Dan Auerbac, The Black Keys*. Ascult muzica de la Călina, trimisă cu un mesaj minunat pentru toți. Și-apoi un cântec numai pentru mine. Dhafer Youssef, *La prière de l'absent*. Dau de desenul de la Patricia, cu cei doi inorogi, de bilețelul de la Iulia, de-o hîrtiuță cu litere în japoneză și-alături, pe verticală, cuvîntul AMAMIOSHIMA. Ce-o fi asta? Caut pe Google și dau de AMAMI OSHIMA, insula lui Yoshiro. Privesc imaginile filmate de cineva, iar la un moment dat, pe plajă, un... pagur. Îmi amintesc că Yoshiro mi-a vorbit despre pagurii de pe plajă, nu știa cum să le spună în română. O pagină din carnetel unde îmi notasem, în felul meu, ce urma să le propun pentru atelier. „Kleist: «Scrisul vine scriind, ideile vin vorbind cu celălalt».”

*

Caut muzică, una care să ni se potrivească. Fever Ray (*When I Grow Up, What Else Is There* și *Keep the Streets Empty for Me*). Îmi pun de zece ori clipul în care fata aia gravitează, călătorește deasupra pămîntului. Aș vrea să găsesc undeva niște *lyrics*-uri pentru noi. Nimic despre prietenia scurtă, dar pentru totdeauna. Prietenia din „timpul diafan”. Unde noi continuăm să scriem și să vorbim și să rîdem și să dansăm și să înotăm noaptea în mare.

Poate o muzică fără cuvinte. *Gnosienne nr. 1* (Erik Satie), să zicem.

P.S. Are cineva un cântec despre acest fel de prietenie?

Ieri mi-a scris Gruia, rubicul, un sms:

„Ieri a fost ziua internațională a prieteniei :) M-am gîndit la dumneavoastră cînd am descoperit acest lucru.”

Acum că am descoperit acest lucru, și eu m-am gîndit la prietenii mei – *salmaștri* sau *rubici* sau *orhei* sau de orice alt fel, prietenii mei cei tineri și generoși.

**Marinarii englezi, portretele celorlalți
și legende inventate ale locului**

Într-un veridic capăt de lume, la Sulina, au avut loc cele două ateliere de scriere creatoare în proză din vara 2015. Zece persoane s-au adunat acolo pentru a-și exersa talentul scriitoricesc – opt studenți și studenți de la Facultatea de Litere din Cluj, organizatoarea taberei, Ruxandra Cesereanu și, special guest Simona Popescu.

Având în vedere bogata istorie a portului, tematica workshop-ului a fost pe măsură – fiecare participant avea să-și aleagă câte un marinar englez îngropat în faimosul cimitir maritim din Sulina, iar apoi să-i inventeze traseul pe mare, până la moartea sa în portul Dunării. Pe unele pietre de mormânt se aflau inscripții vechi, făcute la data pieirii acestora, de obicei cel puțin numele vasului pe care a lucrat fiecare marinar, sau funcția pe care acesta o avea în port. În alte cuvinte, restricțiile în ceea ce privește raportul ficțiune-realitate tindeau spre nul. O altă cerință a textului a fost prezența a trei straturi temporale – unul care să surprindă orașul-port al secolului XIX, un alt strat din perioada comunistă, și un al treilea în care avea să fie capturată Sulina din prezent, așa cum o simțeam noi acolo. Pe lângă toate acestea, textul final al fiecăruia nu avea să depășească zece pagini – pentru a fi posibilă o potențială publicare în revista *Steaua*.

Cel de-al doilea atelier, propus de Simona Popescu, desfășurat în paralel din a treia zi, a avut o complet altă miză: țintită parțial pentru a spulbera stânjeneala generală, a tuturor. În contrast cu atelierul principal, cel de-al doilea a fost un joc scriitoricesc – în cel mai bun sens al cuvântului. Fiecare din cei zece au extras câte un bilețel, s-au făcut perechi de câte două persoane, tema propriu-zisă a atelierului fiind un text-portret, de maximum două pagini, al partenerii sau partenerului, în urma unui dialog (în secret). Rezultatul, în ziua următoare, a fost pozitiv. Adunați cu toții dimineața, așezați vis-a-vis de persoana despre care am scris, fiecare a citit pe rând portretul celuilalt. După valul de emoții pe care îl poate produce o astfel de expunere, a urmat o apropiere și o disipare completă a inhibițiilor.

Atmosfera generală a taberei a fost în primele zile, precum e și normal, mai apăsătoare, parțial din cauza lipsei totale de experiență a oricărui cu un astfel de mediu, parțial datorat faptului că eram, mai mult sau mai puțin, niște necunoscuți. Bineînțeles, vocile s-au degajat după puțin timp, fiecare observându-i pe ceilalți în aceeași măsură constrânși de

frica expunerii. În fiecare seară ne strângeam pentru a citi fiecare cât scrisese până în acel punct, din textul principal – cel despre marinarul englez. Încă după primele feedback-uri s-a simțit o relaxare totală, din nou o dispariție a nodurilor din gât, deja de la a doua lectură nu mai tremura vocea nimănui, fiecare dobândind doze de încredere.

Desigur, nu totul a fost muncă, iar timpul dedicat scrisului propriu-zis nu avea nicidecum un calendar. Imediat după ce ne-am cazat și am lăsat bagajele, după mult prea îndelungatul drum (singurul dezavantaj legat de localitatea unde s-a desfășurat workshop-ul), cu tren și vapor (în Sulina accesul fiind exclusiv pe apă, un drum de patru ore cu vaporul din Tulcea), am pornit înspre plaja singuratică, adevărată comoară, departe de aglomerația binecunoscută a altor stațiuni din țară. Am făcut un prim contact cu marea salmastră de acolo – un răgaz după oboseala cruntă a drumului de douăzeci și șase de ore. În dimineața celei de-a doua zi am pornit spre principalele obiective turistice, un field-research în orașul de sub 4000 de locuitori, pentru a simți pulsul teritoriului. Am vizitat farul vechi – construit în prima jumătate a secolului XIX, actual un muzeu. Apoi, am ajuns în vestitul cimitir maritim (singurul din România), unde și-a ales fiecare câte un marinar englez – tot aici am avut norocul de a întâlni un ghid localnic care ne-a povestit despre cimitir și istoria Sulinei, și pe care l-am mai întâlnit și în serile următoare – el ne-a făcut chiar un tur al străzilor principale, povestindu-ne despre clădirile abandonate și trecutul bogat al portului.

Dispoziția de lucru a fiecăruia a dictat orele și locurile de scris – combinat cu plajă, înot, plimbări pe străzile prăfuite sau discuții cu localnicii primitivi, de regulă bucuroși să afle că vin oameni să viziteze acest capăt de lume. Unii dintre noi scriau la primele ore ale dimineții, alții, noaptea sau în mijlocul zilei, pe plajă, pe terasă, în cimitir, izolați sau în preajma altora – în fine, nu exista nicio restricție din acest punct de vedere, fiecare își căuta inspirația unde simțea mai bine. Magia locului unde ne aflam ne-a captivat pe toți, încet-încet – după o dimineață în care am închiriat o barcă ce ne-a dus pe canalele cu nuferi ale Deltei și până la granița cu Ucraina, în pădurea Letea (unică în Europa), apoi în golful Musura, plin de păsări și plante, am rămas convinși că suntem în locul potrivit, o sălbăcie care a energizat imaginația tuturor.

Planurile inițiale legate de organizarea atelierului s-au schimbat pe parcurs, am improvizat în funcție de situații. Un al treilea proiect, propus tot de Simona Popescu, consta în a culege câte o legendă a locului – din păcate, nu am avut noroc în această direcție, ulterior optând pentru invenția unei legende proprii, de jumătate de pagină maximum – în ultima zi, având toate experiențele înmagazinate. Tot în ultima seară am avut și ultimă lectură a textelor semi-finalizate, am creat o poezie comună – fiecare a scris câte 2-3 versuri, pe rând, fără a citi

ce s-a scris înainte pe hârtie. Textele principale au urmat a fi finalizate și corectate până la începutul lunii septembrie, după ce ne luasem rămas-bun de la straniul oraș, încărcăți cu energie, mai curajoși în încercările scriitoricești.

Am discutat la masa din fiecare zi, pregătită de o localnică, fără excepție ne-am hrănit cu pește proaspăt, am discutat noaptea pe plajă, adunați în jurul focului de tabără, am dansat în discoteca de pe plajă, am făcut toast-uri noaptea pe nisipul mării – fiecare moment apropiindu-ne, făcând schimburi de povești, de muzică, de lecturi, polemici pe diferite subiecte. În fine, o atmosferă de prietenie și voie bună, atelierul de scriere creatoare de la Sulina devenind în final nu o trudă pentru cuvinte, ci un playground al creativității efervescente și o destindere generatoare de încredere, în sine și în ceilalți.